

YAHYA KEMAL'İN KÜLLİYATINA GİRMEMİŞ BAZI MAKALELERİ

Öz: İlk manzumesini 1901 yılında henüz 17 yaşlarındayken yayımlayan Yahya Kemal [Beyatlı], o tarihten itibaren çeşitli dergi ve gazetelerde birçok şiir ve yazı neşretmiş fakat hayattayken herhangi bir kitap yayımlamamıştı. Vefatından sonra, bütün bu şiir ve yazılar Nihat Sami Banarlı ve Nermin Suner Pekin tarafından peyderpey toplanarak tasnif edilmiş ve böylece toplam 12 kitaplık bir Yahya Kemal külliyatı oluşturulmuştu. Fakat bu derleme sürecinde Yahya Kemal'in birçok şiir ve yazısı çeşitli sebeplerden ötürü gözden kaçmış ve külliyat dışında kalmıştır. Nitekim Yahya Kemal'in vaktiyle muhtelif gazete ve dergilerde yayımlandıkları hâlde külliyatına girmemiş olan birçok şiir ve yazısı sonradan birer ikişer tespit edilerek neşredilmiştir. Bu cümleden olarak burada Yahya Kemal'in 1919-1924 yılları arasında *Zaman*, *İleri* ve *Hâkimiyet-i Milliye* gazeteslerinde yayımlanmış fakat bugüne kadar fark edilememiş olan toplam sekiz makalesi ilk defa ortaya çıkarılmakta ve bu münasebetle evvela *Zaman* gazetesinde yayımlanmış tek yıldız (*) rumuzlu bir yazıyla beraber *İleri* gazetesinde imzasız yahut iki yıldız (**) rumuzuyla yayımlanmış fakat vaktiyle fark edilemedikleri için *Eğil Dağlar* kitabına alınmamış olan dört makalenin hangi ölçütlerle tespit edildikleri belirtilmekte ve devamında hâlihazırda mevcut olan Yahya Kemal külliyatındaki birtakım aksaklık ve eksiklikler bir an evvel giderilmeleri temennisıyla hulasa edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal, Yeni Makaleler, *Zaman*, *İleri*, *Hâkimiyet-i Milliye*.

Some Articles by Yahya Kemal That Are Not Included in His Corpus

Abstract: Yahya Kemal, who published his first poem in 1901 when he was only 17 years old, published many poems and articles in various magazines and newspapers as of that day, but did not publish any books while he was alive. After his death, all these poems and articles were gradually collected and classified by Nihat Sami Banarlı and Nermin Suner Pekin, thus creating a Yahya Kemal corpus of 12 books. However, in this compilation process, many of Yahya Kemal's poems and articles were overlooked for various reasons and remained out of the corpus. As a matter of fact, many of Yahya Kemal's poems and articles that were not included in his corpus although they were published in various newspapers and magazines were later identified and published one by one. Thus, in this study, eight articles of Yahya Kemal, published in *Zaman*, *İleri* and *Hâkimiyet-i Milliye* between 1919 and 1924, but have not been noticed so far, are revealed for the first time; and first of all, the criteria which is used to determine four articles published anonymously or under two stars (**) pseudonym in *İleri* newspaper and not included in the *Eğil Dağlar* book because they were not noticed, along with an article published under one star (*) pseudonym in the *Zaman* is stated and some problems and deficiencies in the existing Yahya Kemal corpus are summarized with the hope that they will be eliminated as soon as possible.

Keywords: Yahya Kemal, New Articles, *Zaman*, *İleri*, *Hâkimiyet-i Milliye*.

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
53. SAYI / VOLUME
2023-BAHAR / SPRING

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Doç. Dr.
Nuri SAĞLAM

İstanbul Üni.
Edebiyat Fak.
Türk Dili ve Edebiyatı Böl.

nsaglam@istanbul.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2559-9681

Gönderim Tarihi
Received
10.04.2023

Kabul Tarihi
Accepted
20.05.2023

Atf
Citation
Sağlam, Nuri. "Yahya Kemal'in Külliyatına Girmemiş Bazı Makaleleri." *Türk Lük Bilimi Araştırmaları*, no. 53, 2023, ss. 139-158.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

Giriş

Yahya Kemal'in vaktiyle gerek çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış gerekse yazıldıkları halde hiç yayımlanmamış olan şiir ve yazıları, Nihat Sami Banarlı ve Nermin Suner Pekin tarafından türlerine ve konularına göre tasnif edilerek 1961-1977 yılları arasında üçü şiir, dokuzu nesir olmak üzere toplam 12 kitaplık bir külliyatta bir araya getirilmiştir. Fakat İstanbul Fetih Cemiyeti tarafından yayımlanan ve sonraki yıllarda çok sayıda baskıları yapılmış olan bu kitaplar maalesef hâlâ birçok bakımdan arızalı ve eksik olarak basılmaya devam etmektedir. Zira her şeyden evvel Yahya Kemal'in sonradan bulunan şiir ve yazılarının büyük bir bölümü her nedense külliyyatın yeni baskılarına eklenmemiştir. Dahası günümüzden yaklaşık yirmi yıl evvel girişilen bir yeniden tasnif çalışması da akim kalmış ve bu sırada mesela *Eğil Dağlar* kitabından İstiklal Harbiyle ilgili olmadıkları gerekçesiyle çıkarılmış olan "Eski Saltanat ve Yeni Millet", "Kıssadan Hisse", "Hepimiz İhtiyarladık mı?", "Medeniyeti Telakki" ve "Tepen Bir Sıtma" başlıklı toplam 5 yazı, yine maalesef külliyyatın son baskılarının hiçbirinde kendilerine yer bulamamıştır!

Bununla beraber *Aziz İstanbul* ([Beyatlı], 2022a) ve *Eğil Dağlar* ([Beyatlı], 2022b), Yahya Kemal'in bütün mensur eserleri içinde en fazla rağbet gören ve bugüne kadar diğerlerine nazaran en fazla basılmış olan kitaplarıdır. *Eğil Dağlar*'da yer alan toplam doksan dört makalenin altmış biri, *İleri* gazetesindeki Millî Mücadele konulu başyazılardan seçilmişlerdir. Bunların dışında yine *İleri* gazetesindeki yazılar arasından ayıklanarak *Aziz İstanbul*, *Mektuplar Makaleler* ([Beyatlı], 2022c) ve *Tarih Musahabeleri* ([Beyatlı], 2022d) kitaplarına dağıtılmış toplam yedi yazı daha vardır. Yekûnu altmış sekize ulaşan fakat sadece dördü "Yahya Kemal" imzası taşıyan bu yazıların biri imzasız ve rumuzsuz, dördü "Y. K." inisiyali ve diğerleri de iki yıldız (**) rumuzuyla yayımlanmıştır. Bununla beraber Nihat Sami Banarlı'nın bütün bu yazıları hangi ölçütlerle tespit ettiğine dair bugün elimizde maalesef herhangi bir malumat yoktur. Dolayısıyla burada neşredeceğim yazıların¹ öncelikle *Zaman* ve *İleri* gazetesinde imzasız yahut yıldız rumuzuyla yayımlanmış olanlarını tespit ederken dikkate aldığım bazı hususları belirtmeye ve akabinde hâlihazırda mevcut olan Yahya Kemal külliyyatındaki birtakım aksaklık ve eksikliklere bir an evvel izale edilmeleri gerektiği düşüncesiyle dikkat çekmeye çalışacağım.

Makalelerin Tespitinde Dikkate Alınan Hususlar

1919 yılı Ağustos ayı sonlarına doğru dönemin önemli basın organlarından *Zaman* gazetesinde başyazarlık yapmaya başlayan Yahya Kemal, 29 Ağustos-5 Eylül 1919 tarihleri arasında bu gazetede kendi adıyla toplam yedi

---

¹ Esasen bu makalede, Yahya Kemal'in söz konusu 8 yazısıyla beraber yine ilk defa gün yüzüne çıkacak bir mektup, bir mülakat ve üç konferanstan oluşan 5 metni daha neşredilecekti. Fakat makalemizin belli bir hacmi aşmama mecburiyeti yüzünden söz konusu metinlerin neşri ikinci bir makaleye bırakılmıştır.

başyazı neşretmiştir. “Yahya Kemal” imzasıyla yayımlanan bu makalelerin ilki, gazetenin 471 numaralı ve 29 Ağustos tarihli nüshasındadır. Fakat bu tarihten bir gün önce, gazetenin 470 numaralı nüshasının “Edebî Sütun”unda, “Kurdun Ölümü” (*Zaman* 470) başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Altında yıldız (*) rumuzu bulunan bu yazıda, Alfred de Vigny'nin meşhur “Kurdun Ölümü” adlı şiiri anlatılmakta ve bu manzum hikâyede eşini ve yavrularını kurtarmak için hiç tereddüt göstermeden canını feda eden erkek kurt Türk ordusuna, dişi kurtla yavruları da Anadolu'daki millete benzetilmektedir. Dolayısıyla bu yazının, aradan yaklaşık bir buçuk yıl geçtikten sonra ufak tefek bazı değişikliklerle *İleri* gazetesinde tekrar karşımıza çıkan ve oradan da *Eğil Dağlar* kitabına alınan “Kurdun Dişisi ve Yavruları” adlı makalenin ilk versiyonu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 1919 yılı Kasım ayında Darülfünun Edebiyat Fakültesi'ne talebe olarak giren Ahmet Hamdi Tanpınar, o sıralarda Fakültede Batı edebiyatı dersi vermekte olan Yahya Kemal'le ilk karşılaşmalarını anlatırken onun henüz ilk derste Alfred de Vigny'nin “Kurdun Ölümü” şiirinden bahsettiğini ve bu şiirin arkasında “tarihten ve ıstıraplarımızdan bir fon” oluşturarak bütün bir “İstiklâl Mücadelesi”ni en acıklı ve en şerefli sahneleriyle gözlerinin önünde nasıl canlandırdığını son derece hisli cümlelerle dile getirmektedir (Tanpınar 11-13). Öyle anlaşılıyor ki Yahya Kemal, Vigny'nin “Kurdun Ölümü” şiirini muhtelif mahfillerde ve dost meclislerinde de sık sık anlatmakta ve muhtemelen bu şiirin bir Türkçe versiyonunu yazacağı beklentisine yol açmaktadır. Zira *Zaman* gazetesindeki “Kurdun Ölümü” yazısından yaklaşık bir buçuk ay sonra Halide Edip, birer gün arayla *Büyük Mecmua* ([Adıvar], 197-198) ve *Türk Dünyası* ([Adıvar], 1919) gazetesinde “Yahya Kemal Beye” ithafıyla yayımladığı “Dağa Çıkan Kurt” adlı hikâyesinin girişinde “Bir Türk şairi bir gün bana bilmem hangi Fransız sanatkârının bir kurt parçasını anlatmıştı. Bunu Türkçe şiir olarak yazacaktı. Her gün bu kurt masalının neşrini bekledim. Çıkmadı. Anladım ki şair benim gibi anlattığı mevzuları elinden, kalbinden çıkarıyor” demektedir. Ancak bu tespit doğru değildir. Zira doğrudan doğruya müstakil bir şiir olarak yazmamış olsa bile Vigny'nin şiirinde anlatılan hikâyenin Yahya Kemal'in kalbinde ve dilinde âdeta bir Millî Mücadele ruhu olarak daima yaşadığı ve onun birçok şiirine ve yazısına kaynaklık ettiği açıktır. Kaldı ki Yahya Kemal bu kurt hikâyesini Halide Edip'in söz konusu metninden bir yıl sonra *İleri* gazetesinde “Kurdun Dişisi ve Yavruları” makalesiyle tekrar kaleme alacak ve bu yazıda “Bu kurt hikâyesi kaç defa beni derin derin düşündürdü. Zannettim ki şair Vigny ‘bizi’, bizim maceramızı anlatmış! O erkek kurt, ölen ordudur; o dişi kurt, anne Anadolu'dur; o kurdun yavruları, İnönü ve Dumlupınar çocuklarıdır ki dul annelerinden aldıkları dersi tekrar ediyorlar: “Hakkıdır hakka tapan milletimin istiklâl!” (*İleri* 1173) diyecektir. Bütün bunlar, *Zaman* gazetesinde “Kurdun Ölümü” adıyla yayımlanmış fakat bugüne kadar tespit edilememiş olan yazının *İleri* gazetesindeki “Kurdun Dişisi ve Yavruları” yazısıyla aynı kalemin mahsulü olduğu konusunda herhangi bir şüphe bırakmamaktadır.

Yahya Kemal'in *İleri* gazetesinde tespit ettiğimiz altı makalesinin ikisinde tartışılacak bir durum yoktur. Zira imzasız ve rumuzsuz olarak yayımlanmış olan "Bulgaristan'da Çiftçi Fırkası" (*İleri* 1102) başlıklı makale, Yahya Kemal'in yine aynı gazetede bir gün önce yayımlanmış ve *Tarih Musahabeleri* kitabına da alınmış olan "Bulgaristan'a Dair" başlıklı yazısının sonunda "Çiftçi Fırkasının bizzat geçirdiği buhran esâsâtını yarınki makalemizde Bulgaristan'da Çiftçi Fırkasının târih-i teşekkülünden bugüne kadar geçirdiği safahât-ı siyâsiyeyi ve istihaleleri şerhe çalışacağız." ifadesiyle açıkça haber verilmektedir. Ancak bu ifade vaktiyle dikkatlerden kaçmış olduğu için söz konusu yazı da bugüne kadar fark edilememiştir. İkinci makale için de aynı durum söz konusudur. Zira "Son Plan" (*İleri* 1229) başlıklı bu yazının girişinde "Geçen hafta Anadolu'nun tahliyesi teklif edildiği sıralarda birdenbire hâsıl olan vakitsiz nikbinliğin önüne geçer gibi olduk. O günlerde çıkan 'Son Oyun' sernâmeli satırlarımızı, külfet olmasa, tekrar nakledeceğimiz geliyor." denilmektedir. "Son Oyun" sernâmeli yazı *Eğil Dağlar* kitabına alınmış olduğuna göre "Son Plan" başlıklı yazının da Yahya Kemal'in kaleminden çıktığı açıkça anlaşılmaktadır.

Bunların dışında yine *İleri* gazetesinde biri imzasız ve rumuzsuz, diğerleri iki yıldız (**) rumuzlu dört yazı daha vardır ki "Efsunlu Telgraf" (*İleri* 1105), "Hürmüz ve Ehrimen" (*İleri* 1116), "Kralın Sırrı" (*İleri* 1119) ve "Sözün Türkçesi" (*İleri* 1157) başlıklarını taşıyan bu yazıların da Yahya Kemal tarafından yazıldıkları çok belirgindir. Zira Nihat Sami Banarlı'nın *İleri* gazetesindeki başyazılardan seçerek *Eğil Dağlar*, *Aziz İstanbul*, *Mektuplar Makaleler* ve *Tarih Musahabeleri* kitaplarına aldığı makalelerin tamamı, gazetenin 27 Ocak 1921- 8 Mart 1922 tarihleri arasındaki nüshalarında yayımlanmışlardır. İlk yazıda (Y. K.) inisiyali, son yazıda ise (Yahya Kemal) imzası kullanılmıştır. Yukarıda da söylediğim gibi bu yazıların büyük bir çoğunluğu iki yıldız (**) rumuzlu ve sadece biri imzasız ve rumuzsuzdur. Bunu tekrar belirtme ihtiyacı hissetmemin sebebi, iki yıldız rumuzunun Yahya Kemal'in (Y. K.) inisiyalli ilk yazısından önce *İleri* gazetesinde hiç kullanılmamış olmasıdır. Nihat Sami Banarlı, bütün bu imzasız yahut iki yıldız rumuzlu yazıları tespit ederken -her ne kadar bugün bizce malum olmayan birtakım karinelere sahip olma ihtimali varsa da- herhâlde arşivde bulunan el yazılı müsveddelerdeki sentaktik ve fonetik bazı hususiyetleri dikkate almış olmalıdır.

Bu cümleden olarak Yahya Kemal'in nesirlerinde konuşma yahut sohbet üslûbunun hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Konuşma üslûbunun yazı dilindeki en bariz vasfı, cümlelerin virgül ve noktalı virgül gibi imlâ işaretleri yahut muhtelif edatlarla birbirilerine bağlanarak uzayıp gitmesidir. Yahya Kemal'in yazılarında belirgin bir şekilde öne çıkan bu hususiyet *Eğil Dağlar*'daki bir yazısından alıntıladığım şu cümlede açıkça görülecektir:

Romalılar muzafferiyet kazanmış serdarlarına bir zafer alayı yaptırılar, lâkin o gün zafer gerdûnesinde, o muzaffer serdarın, öğünmesin diye

yüzünü kırmızıya boyarlardı; biz millî timsalimizden bahsederken bu takayüde lüzum görmüyoruz, çünkü o öğrenmiyor ve öğrenmeyecektir de; çünkü yüksekte yalnız bir adam olmanın pest gururuyla, satıhta bütün bir milletle hem-vücut olmanın bülent zevki arasındaki farkı temyiz etmiş; Hâkimiyet-i Milliye refikimize söylediği sözlerden bunu hissettik (İleri 1181; Yahya Kemal 2022b, 124).

Nitekim bu üslûp, burada ilk defa neşredilecek olan yazılarda da kendisini açıkça göstermektedir. Mukayese edilebilmeleri bakımından biri imzasız ve rumuzsuz diğeri de iki yıldız rumuzlu iki ayrı yazısından birer cümle alın-tılamak yeterli olacaktır:

Fırkadır, intihabattan korkar; intihabat devresi açılınca iştirak edemeyeceğini baştan söyler; avuç kadar bir tâife olduğunun farkındadır; intihabatla iktidara geçemeyeceğini bilir, lakin iktidara teşnedir; iktidarı, yegâne meşru yol olan intihabattan başka her ne vasıta varsa o vasıtayla ister (İleri 1116).

İhtiyar hoca kitabı gözden geçirmeye koyulur, bakar ki daha ilk sahifesi yanlış dolu; her yanlışta bir balmumu yapıştırır, lakin iş bitmez, ikinci sahife de öyle, üçüncü de, ta sonuncuya kadar kitap yanlış dolu; balmumu yapıştırmaktan usanır, kitabı muşamba içine sarar, çömezi kitabını aramaya geldiği zaman verir (İleri 1157).

Yahya Kemal'in nesirlerinde öne çıkan bir başka sentaktik hususiyet de konuşma yahut sohbet üslûbunun bir yansıması olarak bilhassa soru cümlelerinin ve "ki"li birleşik cümlelerin çok fazla sayıda kullanılmış olmasıdır. Mesela *İleri* gazetesinden *Eğil Dağlar* kitabına alınan başyazılarında toplam 347 "ki"li birleşik cümle ve 245 soru cümlesi vardır. Hatta bu tasarrufunda bazen hayli abartılı davrandığını söylemek de mümkündür. Nitekim *Eğil Dağlar*'daki "Asıl Asayiş" ve "Arnavutlar" başlıklı ardışık yazılarının ilkinde 11, ikincisinde 9 "ki"li birleşik cümle; yine aynı kitaptaki "Asıl Siyaset" ve "Tarruz Şayiası" başlıklı ardışık yazılarının ilkinde 7, ikincisinde ise 9 soru cümlesi mevcuttur. Keza "doğrudan doğruya" ibaresinin sadece Yahya Kemal'in yazılarında görülmesi, üstelik bu ibareyi şairin oldukça sık ve hatta zaman zaman ölçüyü kaçıracak kadar sık kullanması bir başka ayır edici sentaktik hususiyettir. Bu tasarrufu en bariz şekilde gösteren yazı, yine *Eğil Dağlar*'da yer alan "Ankara ve Atina" başlıklı yazıdır ki bu kısa makalede tam 9 defa "doğrudan doğruya" ibaresi geçmektedir. Bununla beraber en sert cümlelerinde bile "lâkin" edatını, "fakat" edatının sağlayacağı fonetik gerilime ekseriyetle tercih ettiği ve ayrıca her ne kadar kitaplarına alınan yazılarda değiştirilmiş olsa da gazetede ki orijinal yazılarında bilhassa "için" edatını zamirlere hatta zaman zaman da kelimelere bitiştirerek "onunçün", "bununçün", "görünmekçün" şeklinde yazdığı görülmektedir. Nitekim bu hususiyetlerin bir kısmı yine "Hürmüz ve Ehrimen" başlıklı imzasız ve rumuzsuz başyazıdan alıntuladığımız şu cümlede oldukça belirgindir:

Nasil ki her şahıs bir çeşit ruhtur ve o şahsı adından, süsünden, gösterişinden değil, doğrudan doğruya ruhundan teşahhus ederiz, o şahıs ruhundan başka türlü görünmekçün ne yapsa muvaffak olamaz, bir siyasî heyet, hem de bir şahıstan daha bariz olmak üzere bir ruhtur, unvanıyla, programıyla, gösterişiyle, neşriyatıyla değil doğrudan doğruya ruhundan belli olur (İleri 1116).

Bütün bunlarla beraber *İleri* gazetesinde imzasız ve rumuzsuz olarak yayımlanmış diğer başyazıların hemen tamamında sıklıkla karşımıza çıkan “maazâlik”, “maahâzâ”, “kezâlik”, “binaberîn” gibi cümle başı edatlarının Yahya Kemal’in hiçbir yazısında bir defa olsun geçmediğini ve dolayısıyla içinde bu edatlardan herhangi birini barındıran başyazıların Yahya Kemal’e ait olma ihtimali taşıyanlardan kolaylıkla ayırt edilebileceğini de kaydedelim. Zira *İleri* gazetesinde, “Yahya Kemal” imzasının son defa görüldüğü 8 Mart 1922 tarihinden sonra da aynı yılın Haziran ayı ortalarına kadar iki yıldız rumuzlu daha başka birçok yazı yayımlanmıştır ki bunlar da inceden inceye tedkik edilmeyi beklemektedir.

Yahya Kemal Külliyyatındaki Birtakım Aksaklık ve Eksiklikler

Günümüzden yaklaşık yirmi yıl evvel Yapı Kredi Kültür Yayınları tarafından basılmaya başlanan Yahya Kemal külliyyatı editör tarafından yeni bir tasnife tâbi tutulmuştur. Bu cümleden olarak 2003-2005 yılları arasında Yahya Kemal’in *Kendi Gök Kubbemiz*, *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, *Rubâiler ve Hayyam Rubâilerini Türkçe Söylemiş*, *Eğil Dağlar* ve *Aziz İstanbul* kitapları Yapı Kredi Kültür Yayınları tarafından basılmıştır. Fakat bu süreçte Yahya Kemal külliyyatının yayım hakları tekrar İstanbul Fetih Cemiyetine geçmiş ve söz konusu eserler Fetih Cemiyeti tarafından da aynı şekilde basılmaya devam etmiştir.

Gel gelelim bu eserlerin yeniden tasnif aşamasında yukarıda da belirttiğim gibi *Eğil Dağlar* kitabından İstiklâl Harbiyle ilgili olmadıkları gerekçeyle çıkarılan 5 yazı, maalesef o gün bugündür külliyyat dışında kalmaya devam etmektedir. Bununla beraber *Eğil Dağlar*’daki yazılar kronolojik olarak sıralanmış oldukları hâlde aynı yöntem her nedense *Aziz İstanbul*’da uygulanmamıştır. Bu yüzden de mesela 1922 tarihli bir yazıdan sonra 1914 ve 1913 tarihli yazılar gelmekte ve devamında da 1921, 1922, 1921, 1914, 1922... tarihli yazılar karmakarışık bir şekilde birbiri ardınca sıralanmaktadır! Böyle bir tasnifin ise teknik bir aksaklık olmaktan öte hiç kuşkusuz Yahya Kemal gibi büyük bir edibin hem düşünce dünyasındaki değişim ve dönüşüm sürecini hem de nesir dilinin gelişim evrelerini -ki bu meselenin önemine Nihat Sami Banarlı’nın *Edebiyâta Dair* için yazdığı takdim yazısında da dikkat çekilmektedir ([Beyatlı], VI)- takip etmeyi oldukça zora sokacak bir tasarruf olduğu açıktır!

Bir diğer önemli eksiklik Yahya Kemal’in bütün eserlerinin bir külliyyat hâlinde günümüz okuyucusuna ulaşmasını sağlayan Nihat Sami Banarlı’nın

ilk baskılar için yazdığı ve son derece kıymetli birer edebî ve tarihî belge hüviyeti taşıyan takdim yazılarının her nedense bu 5 kitaptan kaldırılmış olmasıdır! Zira böyle bir tasarruf her şeyden önce *Eğil Dağlar*'ın yeni "Takdim" yazısında geçen ve özellikle yazıldığı anlaşılan "Bugün Yahya Kemal'in eserlerini hazır bulanlar ve onları miri malı sayanlar, Enstitü'nün bu konudaki masrafını ve Nihad Sami Banarlı'nın emeğini göz ardı edenler büyük bir hak-sızlık yaptıklarının farkında değillerdir" ifadesiyle açık bir tezat teşkil etmektedir!

Keza Yahya Kemal külliyyatının son baskıları maalesef birçok redaksiyon ve tashih hatalarının yanı sıra mesela "İstilâ devrimiz bir meddi, aksülâmeli; cezir tabiatıyla gelecekti" kabilinden hiçbir anlam ifade etmeyen muhtelif okuma hatası ve yazma tasarrufları da barındırmaktadır. Zira *Eğil Dağlar*'daki "Yuvaya Dönüş" başlıklı yazıda geçen bu cümlemin *İleri* gazetesindeki orijinalinde noktalı virgül bulunmadığı halde cümlemin niçin böyle bir kılığa sokulduğu kolayca anlaşılabilir bir tasarruf değildir. Kaldı ki cümlemin orijinalinde noktalı virgül olsaydı bile anlamsızlığı dolayısıyla herhalde "İstilâ devrimiz bir meddi, aksülâmelî cezir tabiatıyla gelecekti." şeklinde tamir edilmesi icap ederdi...

Sonuç

Buraya kadar ana hatlarıyla belirtmeye çalıştığımız şu birkaç husus bile her şeyden evvel Yahya Kemal'in bütün eserlerinin hiç vakit geçirmeksizin son derece dikkatli ve titiz bir çalışmayla yeniden tashih ve tasnif edilmesi gerektiğini göstermektedir. Keza Yahya Kemal'in sonradan bulunup neşredilen bütün manzum ve mensur eserlerinin behemehâl külliyyata dâhil edilmeleri sağlanmalıdır. Nihat Sami Banarlı ve Nermin Suner Pekin tarafından kitapların ilk baskıları için yazılmış olan takdim yazıları, hiç değilse emeğe duyulması gereken saygının bir göstergesi olarak Yahya Kemal külliyyatının bundan sonra yapılacak baskılarına mutlaka konulmalıdır. Yahya Kemal'in bütün eserleri yeniden tashih edilirken mevcut yazıların gazetelerdeki orijinal formları esas alınmalıdır. Zira basit bir fonetik hususiyetin bile bir yazarın üslûbunun belirlenmesinde son derece önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Böylece Yahya Kemal üslûbunun bütün hususiyetleri ayrıntılı bir şekilde belirlenmeli ve elde edilen verilerle onun yazı yazdığı gazetelerdeki imzasız yahut iki yıldız rumuzlu bütün yazılar tekrar analiz edilmelidir. Zira bu yapıldığı takdirde kuvvetle muhtemeldir ki Yahya Kemal külliyyatı daha da zenginleşecektir.

KAYNAKLAR

- "Bulgaristan'da Çiftçi Fırkası." *İleri*, no. 1102, 19 Şubat 1337-11 Cemaziyelahir 1339.
- "Hürmüz ve Ehrimen." *İleri*, no. 1116, 7 Mart 1337-27 Cemaziyelahir 1339.
- *, "Kurdun Ölümü." *Zaman*, no. 470, 28 Ağustos 1335/1919, 20 Zilkade 1337.
- **, "Esunlu Telgraf." *İleri*, no. 1105, 22 Şubat 1337-14 Cemaziyelahir 1339.

- ** , “Kralın Sırrı.” *İleri*, no. 1119, 10 Mart 1337-30 Cemaziyelahir 1339.
- ** , “Kurdun Dişisi ve Yavruları.” *İleri*, no. 1173, 4 Mayıs 1337-25 Şaban 1339.
- ** , “O.” *İleri*, no. 1181, 12 Mayıs 1337-3 Ramazan 1339.
- ** , “Son Plan.” *İleri*, no. 1229, 8 Temmuz 1337-24 Şevval 1339.
- ** , “Sözün Türkçesi.” *İleri*, no. 1157, 18 Nisan 1337-10 Şaban 1339.
- [Adıvar], Halide Edip, “Dağa Çıkan Kurt.” *Büyük Mecmua*, no. 13, 16 Teşrinievvel 1919, ss. 197-198.
- [Adıvar], Halide Edip, “Dağa Çıkan Kurt.” *Türk Dünyası*, no. 50, 17 Teşrinievvel 1335/1919-21 Muharrem 1338.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Yahya Kemal*. 3. Baskı, Dergâh Yayınları, 1995, ss. 11-13.
- [Beyatlı], Yahya Kemal, “Vatan”a Vuzuh.” *Hâkimiyet-i Milliye*, no. 1300, 20 Cemaziyelevvel 1343-17 Kânunuevvel 1340/1924.
- [Beyatlı], Yahya Kemal, *Aziz İstanbul*. 22. Baskı, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2022a.
- [Beyatlı], Yahya Kemal, *Edebiyâta Dâir*. 12. Baskı, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2020, ss. VI.
- [Beyatlı], Yahya Kemal, *Eğil Dağlar*. 20. Baskı, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2022b.
- [Beyatlı], Yahya Kemal, *Mektuplar Makaleler*. 5. Baskı, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2022c.
- [Beyatlı], Yahya Kemal, *Tarih Musahabeleri*. 6. Baskı, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2022d.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

METİNLER

Kurdun Ölümü

Şair Alfred de Vigny, elli seneden beri artık nesli tükenen eski hakîm insanlardan biri idi. Bu şairin dillerde gezer bir şiiri vardı: Kısa ve sade bir av hikâyesi. İnsanlara çelikten bir ahlak yoğuran eski Yunan filozofu Zenon'un ahlâkını hiçbir eser bu kadar kuvvetle ifade edemez.

Şair bir kurt avında bulunuyor. Avcılar ay aydınlığında, siyah ormanları tâ ufka kadar dayanan bir tabiat ortasında, kurdu arıyorlar. Neden sonra önlerine iri tırnak izleri çıkıyor. Avcıların en eskisi eğiliyor ve yavaş sesle haber veriyor ki biri erkek, biri dişi iki kurtla iki yavru kurdun izleri üzerindedirler. Avcılar tüfekler tetikte, bıçaklar hazır, âdeta soluk almaksızın yürürken birden bire duruyorlar. Şair diyor ki: “Ne gördüklerini araştırırken birdenbire parlayan iki göz gördüm. Biraz ötede dört hafif gölge oynaşıyordu. Lakin kurdun yavruları, ezeli düşmanları insanın iki adımlık mesafede pusuya yatmış beklediğini iyi bildikleri için sessiz sessiz oynuyorlardı... Erkek kurt ayakta, dişisi de biraz uzakta, bir ağaca dayanmış, heykel gibi câmid duruyordu... Erkek kurt bütün yolları tutulmuş, ricatı imkânsız görür görmez en saldırcı köpeğin gırtlığına atıldı; etini delen kurşunlarımıza, yüreğine saplanan bıçaklarımıza rağmen demirden dişlerini köpeğin gırtlığından çözmedi. Köpeği öldürdükten sonra bıraktı. Bize baktı. Bıçaklar kabzalarına kadar böğrüne saplanmış, kanlar içinde otlara mihlanan kurdu tüfeklerimizle çevirmiştik. Kurt bize bir daha baktı ve yattı. Ağzından boşanan kanları yalayarak ve nasıl mahvolduğunu bilmeye lüzum görmeksizin iri gözlerini kapadı ve hiçbir ses çıkarmadan can verdi!” Alfred de Vigny, bu ölüm karşısında dişi kurtla yavrularını takip etmeye bir türlü karar veremiyor. Alnını boşalmış tüfeğine dayanmış, düşünmeye dalıyor: Eğer o iki yavru olmasaydı, bu güzel ve matemli dişi, erkeğini o yaman akıbet karşısında tek başına bırakmazdı!

Lakin o yavruları kurtarmak vazifesidir. Tâ ki onlara açlığa dayanmayı ve insanın, önünde bir yatacak mukabili avlayan zelil hayvanlarla akdettiği medenî vifâka hiçbir zaman girmemeyi öğretebilsin. Şair ölen bu hür ve asil hayvanın gözlerinde son düşüncesi okuyor. Diyor ki:

“İnlemek, ağlamak, yalvarmak hep zillettir. Tâli'in seni sevk ettiği yolda uzun ve ağır vazifeni bir defa gayretle yap. Sonra da benim gibi ah demeden ıstırap çek ve öl.”

Zenon'un bu ahlâkını Romalılar ancak inkıraz zamanlarında anladılar. Zenon vakıa büyük kalpli fertlerden tilmizler edindi. Lakin hiçbir zaman bir cumhur, bir millet böyle bir ahlak edinmedi idi. Zenon, ebediyetten gözlerini açabilse mezhabinin iliklerine kadar geçirmiş bugünkü Anadolu Türk'ünü görür. Alfred de Vigny'nin bu hikâyesindeki erkek kurt ne kadar Türk ordusuna benziyor. Tıpkı onun gibi Türk ordusu vazifede sessiz, ölümden sessiz hareket etti. Dişi kurt ve yavruları da ne kadar Anadolu'daki millettir.

Roma'nın inkıraz günlerinde ancak ahlakın yıkılmamış son sütunları gibi dimdik duran birkaç fert bu ahlaki görüyordu. Halk, zıddına inleyen, ağlayan, sızlayan bir sürü idi. Türk cemiyetinde bilakis millet Alfred de Vigny'nin dışı kurdu gibi pek dışı, havas zümresi de zebundur.

Bir asırdan beri tarih ve ihsâiyat Türk milletini bin türlü ve tabi daima aleyhinde tarif etti. Bizler Garp terbiyesinin zavallı tilmizleri yanlış öğrenmekle kalmadık, bütün bir nesle kendini yanlış öğrettik de. Yazık koca bir milleti, gerek keyfiyet ve gerek kemiyetçe anlayabilmek için en kör ve en şaşkın bir şehâmetle harcamak lazım geliyormuş. Her tarafı ziyan olan bu harpte, kitaplardan bir türlü öğrenemediğimiz bu milleti öğrendikse kâfidir.

(* , “Kurdun Ölümü”, *Zaman*, no. 470, 28 Ağustos 1335/1919, 20 Zilkade 1337.)

Bulgaristan'da Çiftçi Fırkası

Mütarekeden evvel ve Mütarekeden beri “Stamboulisky”nin siyasî faaliyetleri.

Elyevm Bulgaristan'da Çiftçi hükûmeti teşkil eden Zürrâ Fırkasının mevkiî hakkında dünkü nüshamızda bir nebze malumat vermiş, mezkûr fırkanın geçirdiği buhran esbabının mufassal ve esaslı olduğunu temhîd eylemiştik. Meselenin mahiyetini anlamak için Zürrâ Fırkasının Bulgaristan'da nasıl teşekkül eylemiş ve nasıl bir hükûmet mevkiine gelmiş olduğunu biraz mazisiyle bilmek lazım gelir. Bu bilindikten sonra aynı fırka veya hükûmetinin ef'âl ve icraatı nereye varacağını, Bulgaristan'ın istikbali ne olabileceğini istidlal kolaylaşır. Bulgaristan'da Çiftçi Fırkası bundan yirmi sene evvel Eski Zağra'da köy muallimliği eden Drakief isminde birisi tarafından teşkil olunmuştur. Mösyö Stamboulisky Drakief'in talebesidir ve onun rahle-i tedrisine Fırkanın teşekkülünden birkaç sene sonra oturmuştur. Stamboulisky'nin derece-i tahsili idadî derecesini aşmamıştır. Tatar Pazarcık Bulgar Mekteb-i Rüşdîsini ikmalden sonra Filibe'ye karîb Sadovo Karyesi'ndeki Amelî Çiftçi Mektebine gitmiş fakat bu mektebi de ikmale muvafak olamamıştır.

Çiftçi Fırkası on beş yirmi sene evvel hiç mesabesinde idi. Bilahare Fırkaya dâhil olan Tolakov, Daskalov, Doktor Karacov gibi bazı münevver zevatın himmetiyle bütün Bulgaristan'da çiftçi kooperatif teşkilatına başlanmıştır. Zürrâ Fırkasının teşkilat-ı esâsiyesi, siyasî temeli işte bu kooperatif şirketleridir. Bu şirketler sayesinde Çiftçi Fırkası, Bulgaristan köylerinde teşkilatını tevsiye başlamıştır. Bundan on sene evvel Bulgaristan'da intihabatın Belçika'da olduğu gibi nisbî, hafî reylerle icrası kabul edilmesi, Çiftçi Fırkasının Sobranya'daki azasını teksire başlamıştır. Bir derecede ki Balkan Harbinden beri Sobranya'da hükûmetin mevkiini tutan fırkalara karşı Sosyalistlerin önünde en kuvvetli fırka artık Çiftçiler olmaya başlamıştır. Harb-i Umumînin ilanı evânında sabık Çar Ferdinand'ın huzuruna çıkan siyasî fırkalar rüesası arasında Stamboulisky de bulunuyordu. Stamboulisky'yi Stamboulisky yapan işte o zaman Çar Ferdinand'a bila-perva (Bulgaristan'ı yine bir harbe sürüklemeyiniz. Bu defa yine Bulgaristan'ı bir felakete götürürseniz emin olunuz ki kafanızla ödeyeceksiniz!) demesidir. Bu cüretinden dolayı Çar Ferdinand Harb-i Umumi devam ettiği müddetçe Stamboulisky'yi Sofya Hapishanesinde kapadı.

Fakat Stamboulisky burada boş durmadı. Mebus arkadaşları Sobranya'da harp kredilerine el kaldırıp Radoslavov Hükûmetine yardım ederken Stamboulisky de Bulgaristan'ın hezimetini mucip olan Dobropol hadise-i ihtilaliyesini hapishaneden hazırlıyordu. Kendisini ziyarete gelen arkadaşları vesaire ile hapishaneden cephe-i harbe askerın tüfeklerini atıp kaçmalarını, ihtilal etmelerini şiddetle tavsiye ediyordu. Nihayet dediği oldu. Mahut Dobro Pole hadisesi zuhura geldi. Dobro Pole hadisesini müteakip Bulgaristan Mütarekesi imzalanır imzalanmaz eğer Sofya'da hükûmet Demokrat Malinof Kabinesi elinde olmasaydı Dobro Pole'den Stamboulisky ve rüfekası ile birlikte Sofya'ya dönen ihtilalci asker, Sofya'da bir tek müessese-i medeniyet ve hayat eseri bırakmayacaklardı. O zaman Sofya etrafında ihtilalci askerî demokratların meşhur kanun adamı ve Dahiliye Nazırı müteveffa Takev ile Makedonya komiteleri reisi General Protogerov karşılaştılar. Sofya etrafında kanlar döküldü. Arbede ihtilalcilerin mağlubiyetiyle neticelendi. Demokrat hükûmeti o zaman Stamboulisky'yi ele geçirse idi bir günde idam edecekti. Fakat ele geçmedi.

Aylarca saklı yaşadı ve polis tarafından arandı. Bu esnada Sobranya'da Çiftçi mebusların müzaheretine muhtaç olan Narodniklerin Todorov hükûmeti, Sobranya'dan bir afv-ı umumi kanunu geçirmek suretiyle Stamboulisky'yi affetmek istedi. Bu esnada Sobranya tarihî münakaşata sahne oldu. Müteveffa Takev (Stamboulisky bir vatan hainidir, onu affetmek cinayettir) diye bağırılmış idi. Fakat zaman, ahval ve vukuat kanununun kabulünü terviç eyliyordu. Bu kanun sayesinde ceza-yı idamdan kurtulan Stamboulisky derhal kabineye nâzır oldu. Artık yavaş yavaş mevki-i ikbalini tahkime başlıyor, çektiği mihnet ve meşakkatlerin mükâfatını iktitâfa sa'y eyliyordu.

Başlı başına Bulgaristan'da hükümdar kesilmek için yalnız bir endişesi var idi. Çiftçi Fırkasının asıl müessisi ve kendisinden ihtiyar ve hürmet-i umumîye mazhar bulunan Drakief'i Fırkadan behemehal tecrit etmeliydi. Onu hayat-ı siyasiyeden yuvarlamadıkça Stamboulisky Bulgaristan'da ferman-fermâ olamazdı. Stamboulisky maharetini işte bu noktada gösterdi. Akıl hocası olan Drakief'i Fırkadan tecrit ettirdi. Cahil çiftçi ahaliyi sokak nutuklarıyla heyecana getirerek (ben vaktiyle Ferdinand'a söylemedim mi?) diyerek aylarca köy köy çalım attı.

Stamboulisky mevki-i hükûmete gelmezden evvel gayet hür vicdanlı bir ihtilalci, bir inkılapçı idi. Sobranya'da sol taraf, yani müfrit Sosyalistler sırasında cumhuriyetçi idi. Vakta ki hükûmeti eline aldı, Kral düşmanı olan müşarünileyh artık geceli gündüzlü Çar Boris ile süt kardeş gibi yaşıyordu. Bu tarihten sonra Stamboulisky yavaş yavaş muhafazakâr Bulgar fırkaları tarafına doğru sağdan geri etmeye başladı. Bir hâle geldi ki kırk seneden beri Bulgaristan'da az çok bekâretini muhafaza eden adliye teşkilatı, en mühim kanunlar bile Stamboulisky'nin bir emriyle ayaklar altında çiğneniyordu. Şayan-ı hayrettir ki Stamboulisky hükûmete geçtikten sonra yalnız cahil ahaliye paye vermek, ne kadar ilim, irfan mensubu münevverân var ise onları ezmek mesleğini ihtiyar etti. Bulgar, Müslüman, kim olursa olsun o zekâdan, ilim ve irfandan katiyen hazzetmiyordu. O, yalnız poturlu, ilimsiz, cahil bayganolara efendi olmayı hıız-ı cân edinmiş idi. Bu hıız iledir ki ahiren Sofya Darülfünununun hukuk ve edebiyat şubelerini bile lağva kıyam etmek istedi. Fakat muvaffak olmadı.

Stamboulisky'nin kanun-şikenâne, hod-serâne harekâtı son zamanda aleyhtarlarını çoğalttı. Çiftçi Fırkasını nazardan düşürdü. Aynı zamanda fırkadan tecrit edilen asıl Çiftçi Fırkası müessisi Drakief de uyumuyordu. Stamboulisky'nin idaresindeki memurlar tarafından yapılan bütün suistimalat Drakief ve bütün fırak-ı muhâlîfe için azîm bir sermaye olmuştu.

Ahiren Çiftçi Fırkasının kulübünde teşkil edilen Çiftçi Bankasıyla Millî Mağaza İdaresinde tamam kırk milyonluk bir hırsızlık yakalandı. Bu hadise bütün Fırkayı birbirine çatıstırdı. Nazırlar Meclis-i Vükelada sandalye sandalyeye geldiler. İşte bu hadiselerden sonra Çiftçilerin işi fenalaştı. Bugün in'ikad eden Çiftçi Kongresi, Stamboulisky'nin telafi-i mâfât için hazırladığı bir sinema sahnesinden başka bir şey değildir. Bulgaristan'da efkârıumumiye kaynıyor. Hatta Demokratların reisi Mösyö Malinof başta olduğu halde teşekkül edecek yeni kabinenin şekil ve şemali hakkında fırkalar arasında resmî müzakereler bile başladı.

Çiftçiler şu dakika sırf kılınc ve tazyik sayesinde mevki-i hükûmette duruyorlar. Fakat bu devam edemeyecektir. Bu tezebzüb, bilhassa Çiftçi Fırkasının içinden kaynaklanan inhilâl, behemhal ciddî bir kabine buhranı tevhit etmekten hâlî kalmayacaktır.

(“Bulgaristan'da Çiftçi Fırkası”, *İleri*, no. 1102, 19 Şubat 1337-11 Cemaziyelahir 1339.)

“Vatan”a Vuzuh

“Vatan” benim rivayet edilen unutkanlığımın inanmış. Çünkü ben diyordum ki geçen baharda Fransa intihabatı icra edilirken bugün iktidarda bulunan zümrenin yani “Sol Cenah Birliği”nin bütün büyük matbuat aleyhindeydi, bununla beraber 11 Mayıs günü rey kutuları açıldığı vakit Sol Taraf Birliği müthiş bir ekseriyet olarak çıktı ve Mösyö Herriot'yu Fransa'nın başına geçirdi.

Bir misal bin mantıktan belîğ olduğu için “Vatan”ı bu misal hem sınırlanmış, hem düşündürmüş, hem de bu işin nasıl olduğunu tahkik etmeye sevk etmiş. “Vatan” bizim öteki muhalif gazetelerimiz gibi kendi ağız kalabalığıyla sersem olmuş takımdan değildir, dikkatlidir, keskin bir feraset sahibidir, neden ne çıkabileceğini düşünür, kılı kırk yarar, hâsılı sinsi bir şâmmesi olan gazetedir. “Vatan” şu bahsi geçen misali tahkik ettikten sonra onu, kariler nazarında çürütecek mukabil bir iddia aramış ve o iddiayı muhalif gazetelerimizi harıl harıl okuyup da neşrettikleri mugalatalara bön bön inanan karilerimize, bermutat suret-i hakdan görünerek sunmuş.

“Vatan” diyor ki benim gösterdiğim misal doğru değilmiş, çünkü geçen baharda Fransa intihabatından muzaffer çıkan Mösyö Herriot ve taraftarlarının bütün matbuat aleyhinde değilmiş, onların (*Radical, L'Ère Nouvelle, L'Humanité, Qoutidien, L'Ouvrier*) gibi nice ve nice gazeteleri varmış ve büyük matbuat ise intihabat karşısında bîtaraf duruyormuş; “Vatan” bu son cümleyi yazarken keskin ferasetini bizim karilerimizin safveti üzerinde denemek için ne diyor, bilir misiniz? Ne dediğini söyleyeyim de gülünüz: Fransa'nın büyük matbuatı, o intihabat karşısında, tıpkı bizim büyük matbuatımızın şu bizim son intihabatımızda bîtaraf durduğu gibi duruyormuş! Muhalif gazetelerimizi tatlı tatlı okuyan ve muttasıl

inanan avare kariler “Vatan”ın bu son tarifine, yani bizim büyük matbuatımızın, *Tanin*’in, *Tevhîd-i Efkar*’ın, *Vatan*’ın Cumhuriyet Halk Fırkasına karşı bîtaraf olduklarına inanırlarsa tabiidir ki geçen baharda Mösyö Herriot’ nun ve “Sol Cenah Birliği”nin Fransa’da nice nice gazeteleri olduklarına kekâ inanırlar!

“Vatan”ların feraseti bu milletin zihnini her sabah bu tarzda, doksan türlü bahiste, muttasıl suya götürüp getirirse bu memlekette hakikatin hâli yamandır!

“Vatan” o bariz misali çürütmek için biraz önce zikrettiğimiz mukabil iddiayı kendine mahsus ustalıkla serd etmiş, bana da şiirden unutkanlıktan bir mazeret payı bahsetmiş, kendi karilerini olduğu gibi *Son Telgraf* çıları da derhal iddiasına inandırmış.

Bir misal bin mantıktan daha belîğ olduğu için o bahsi burada bir daha tazeleyeceğim ve bu defa biraz daha etraflıca açacağım.

Evet geçen baharda Fransa intihabatı icra edilirken derece derece inkılap fikirlerini temsil eden “Sol Cenah Birliği”nin bütün Fransa matbuatı aleyhindeydi, Fransa’da matbuat, bizde olduğu gibi bir büyük şehirde, yani Paris’te toplu ve kudretli bir haldedir. O intihabat karşısında (*Matin, Petit Journal, L’Écho De Paris, Petit Parisien, Le Temps, Figaro, Gaulois, La Croix, L’Action Française, L’Éclair, Debats, L’Intransigeant, Liberté, Presse, Excelsior*) ve şimdi hatırlayamadığım bazı gazeteler, hepsi, itikatlarına ve ihtiraslarına göre, terbiye ve seviyelerine göre, “Sol Cenah Birliği”nin ve onu temsil eden inkılapçı namzetlerin aleyhindeydiler, onlardan mâadâ büyük sermaye ve büyük bankalar da aleyhindeydiler, fazla olarak o zamanki hükûmet ve Mösyö Poincaré ve devlet reisi olduğu halde irtica fikirlerini kollayan Mösyö Millerand da aleyhindeydiler. Bu manzarayı seyreden herkes zannediyordu ki inkılap zümresi baştan mağluptur. Lakin Mayısın 11’inci günü rey kutularından “Sol Cenah Birliği” müthiş bir ekseriyetle çıkıverdi. Bir milletin derunî içtihadı karşısında matbuat nasıl aldattıcı bir ayna imiş, banka dalavereleri ne miskin bir kuvvetmiş, bütün âlemin gözü önünde taayyün etti. Bu hadise bütün cihanın gözü önünde geçti ve hâlâ herkesin hatırındadır. Gazeteciliği Amerika’da tahsil eden muhalif gazetecilerimiz, uzağa gitmeksiz Beyoğlu’ndan tahkik edebilirler.

“Vatan” diyor ki o zaman “Sol Cenah Birliği”nin nice nice gazeteleri varmış: (*Radical, L’Ère Nouvelle, Qoutidien, L’Humanité, L’Ouvrier*) gazeteleri. Bizim karilerimiz bilirler mi ki (*Radical*) gazetesi Paris’te dört bin nüsha satan zavallı bir varakparedir. (*L’Ère Nouvelle*) ve diğerleri de bundan hallicedirler, hepsinin arasında (*Qoutidien*) orta halliye yakın, hepsinin en kabadayısı olan (*L’Humanité*) ise amele âleminin hududundan çıkamayan gazetelerdir. Bununçündür ki o zaman Mösyö Herriot’ya ve (*Sol Cenah Birliği*)’ne bir tek gazetesi olmadan muvaffak oldu, dediler. Çünkü o diyarda tek bir gazete büyük matbuattan milyon nüsha satan bir gazeteye denilir.

“Vatan” hesaptan anladığı için o intihabatta, Fransa’nın inkılap zümresine muhalif gazetelerden, biraz hesap dairesinde bahsetmek isterdim. Lakin maalesef büsbütün, beyhude yere, bir satış listesiyle dolardı. Zaten buna da lüzum yok. Yalnız şu kadar diyebilirim ki biraz yukarıda saydığım büyük matbuatın iki milyon nüsha satan (*Petit Parisien*)’inden elli bin nüsha satan (*Debats*)’sına kadar hepsi

muhalfitler, hatta bugün de muhalfitler. Lakin bütün bu muazzam matbuat mahfiline karşı milletin gönderdiği ekseriyet Mecliste ve Mösyö Herriot iktidardadır.

Bu kıssadan hisse nedir? “Vatan” bizim geçen gün gösterdiğimiz misale niçin kızdı, karilerimiz karşısında bu misalin aksini niçin ispat etmeye kalkıştı? Bunu karilerimiz bildikleri için bahsi uzatmak lüzumsuzdur. Zaten bizim muhalif matbuatımız bu milletin efkârını aksettiren bir ayna mıdır? Yoksa değil midir? Bu da şu son intihap devremizde anlaşıldı.

Yalnız son bir söz olmak üzere demek isteriz ki bizim Cumhuriyet Halk Fırkamız Fransa’nın “Sol Cenah Birliği”ne de benzemez, bambaşka bir kudrettedir; çünkü daha dün ateş ve kan içinde kurtardığı koca bir milletle yekvücuttur; beş seneden beri giriştiği inkılabın hızı önüne çıkan bütün matbuat yaygarasını her an yapınız; bugün, şu geçirdiğimiz intihabda gördüğümüz gibi, bütün kudretini kullanmaksızın rahat bir sükût içinde muzaffer oluyor; yarın daha geniş bir intihap tecrübesine girişse bu muhalif matbuatın savletine bir cevap vermek mecburiyetinde kalsa, başını dünkü hatıralara çevirse: “Sakarya trampeteleri! Bu nifak güürültüsünü susturunuz!” dese millî destanın bu levhası bir daha uyanır ve Sakarya’dan tâ Babiali Caddesi’ne kadar bütün güürültüyü örter.

(Yahya Kemal, “Vatan”a Vuzuh”, *Hâkimiyet-i Milliye*, no. 1300, 20 Cemaziyelevvel 1343-17 Kânunuevvel 1340/1924.)

Efsunlu Telgraf

Muntazırdık, gecikmedi de...

Londra Konferansı toplanır toplanmaz, asıl doğru haberler gelesiyeye kadar, Türkleri bedbin edecek tümen tümen telgrafların yağacağına muntazırdık. Tedavi edilmez bir ananeperestlik yüzünden de bu telgrafları Türk gazeteleri hemen ilk sahifelerine geçirir. Türk gazetelerinin bu safvetini çok iyi öğrenen karşı gazeteleri bile heyet-i tahririye masaları üzerinde telgraflar icat etmekle eğleniyorlar.

Yunanlıların “propaganda”daki kuvvetleri gerek donanma gerek de ordularından yalanlardır. Ajanslarla elden, ağızdan yaptıkları bir haberle bazen İstanbul halkını efsunluyorlar. Vakıa bu mumlar yatsıya kadar yanıyor, lakin bizim bazı safdil karilerimiz de bazen yatsılara kadar beyhude mustarip oluyor; “mağrurane ricat” günlerinde de bir müddet öyle olmadı mı? [*sansür: üç satır*]

Konferansın in’ikadını müteakip, ilk günlerde ne biçim telgraflar geleceğini daha şimdiden tahmin ediyoruz. Bu telgraflar *Peyam-ı Sabah* ve *Bosfor*’ların arzusuna göredir, gecikmediler de!... İşte bir tanesi:

“Londra, 20: Türkler Sevr Muahedesinde Yunan menâfiine icra-yı tesir edecek bir tadilat talep ettikleri takdirde bu cihet Yunan heyet-i murahhasasına tevdi edilecektir...”

Tabi Yunan heyet-i murahhasası da derhal reddedecek başka bir müzakereye geçilecektir, değil mi? Telgrafta bu satırlar devam ediyor:

“İngiliz mahâfil-i resmiyesinde, İngiltere ve Fransa'nın Sevr Muahedesinin tatbikini Yunanistan'a tevdi etmiş bulunmaları hasebiyle Muahedenin yeniden tedkiki meselesinde Yunanlıların bir hakk-ı tefevvuku (!!) olması lazım geldiği mütalaası dermiyan edilmektedir. Konferansta müzakerat Sevr Muahedesinin arız ü amîk tedkikini istilzam edecek bir dereceye vardığı takdirde Hariciye Nezareti mütehassısları asıl metn-i muahedenin istinat ettiği mülahazat ve mütalaatı dermiyan edeceklerdir. Tahmin edildiğine göre Konferansta vâzih bir vaziyet muvacehesinde bulunulduğu takdirde yegâne mümkün olan Muahedenin sâlifü'z-zikr muahede olduğu ispat edilecektir.” [*sansür: üç satır*]

Vaziyet lüzumundan fazla vâzıhtır. Bu vuzuhu devletler nazarıdikkate aldıkları içindir ki Londra Konferansını topladılar ve Şark-ı Karîb'de sulhu bu Konferansın kararlarıyla tesis edeceklerini söylediler. Londra parlamentosunda nutk-ı kralî de bu vuzuhu tamamıyla teyit etti.

Londra Konferansı açılırken uçurulacak uçurtmaları iki seneden beri bit-tecrübe bildiğimiz için bu kabilden gelen ilk telgrafı biz tefsir ettik, diğerlerini de karilerimiz tefsir etsin.

(**, “Efsunlu Telgraf”, *İleri*, no. 1105, 22 Şubat 1337-14 Cemaziyelahir 1339.)

Hürmüz ve Ehrimen

Nasıl ki her şahıs bir çeşit ruhtur ve o şahıs adından, süsünden, gösterişinden değil, doğrudan doğruya ruhundan teşahhus ederiz, o şahıs ruhundan başka türlü görünmekçün ne yapsa muvaffak olamaz, bir siyasi heyet, hem de bir şahıstan daha bariz olmak üzere bir ruhtur, unvanıyla, programıyla, gösterişiyle, neşriyatıyla değil doğrudan doğruya ruhundan belli olur. Siyasyatta fırkaların adına, programına, müddealarına bakıp da hüküm vermekten büyük belahet olamaz.

Bugün bu memlekette iki fırka değil, iki ruh vardır. İki fırka değil diyoruz, çünkü bu iki ruhun hiç değilse bir ekalliyet farkıyla ayrılması iktiza ederdi. Halbuki bir taraf milyonca halk, ihtiyar, genç, erkek, kadın bütün Türk milleti, diğer taraf da adedi parmakla işaret edilecek kadar az bir fiedir. İttihatçı, İtilafçı vasıfları bu iki tarafı tarif edemez. İttihat ve Terakki bir nevi ruhlardan mürekkep bir cemiyetti ki siyasetiyle beraber Mütarekenin ilk günlerinde infisah etti, meydandan silindi, gitti. Amel gidince aksülamel de gider. Zaten İttihat ve Terakki giderken ortada yalnız bir vatan ve millet bahsi bıraktı ki bu mevzu üzerinde ayrılamazdık. [*sansür: bir buçuk satır*]

Eski muhalefete gelince en mümtaz azaları bu muazzam birliğin başında görülüyor, ne garip manzara değil mi? İtilaf ve Hürriyetin bir müessesisi Rıza Nur, Roma'da Ankara murahhas-ı mahsus, İttihat ve Terakki tarafından idama mahkûmiyetinin ilâmını elan boynunda taşıyan Doktor Nihat Reşad, Londra Konferansında Ankara murahhası, İttihat ve Terakkinin en azılı muhaliflerinden Ahmet Ferid, Ankara'da Maliye Vekili! Bilakis İttihat ve Terakkinin nazırlarından, merkez-i umumîsi azalarından hiçbiri Ankara hükûmetinin başında değil, vaktiyle İttihat ve Terakki içtihadına iştirak etmiş Türkler millî hareketin idaresinde âmir olmaktan ziyade memur bir vaziyette bulunuyor. Acaba Kuvâ-yı Milliye bu birlik mucizesini fırkaları birleştirmekle mi yaptı? [*sansür: bir buçuk satır*]

Mamafih İzmir çanlarından sonra bu memlekette, yukarıda dediğimiz gibi iki taraf vardır. Bir taraf bütün millet, diğer taraf da adedi yüzü geçmeyen bir fiedir. Bu iki tarafın ne programına bakmalı ne de neşriyatına. Ruhlarına bakmak yeter. Çünkü fırkaların en bariz farikaları ruhlarıdır.

Kuvâ-yı Milliye'nin cazibesi bir türdür: En ziyade Türklüğünden utanmayan Türklerin, Türklüğü Müslümanlığın devlet şekli bilen Müslümanların gönüllerini çeker. Bu gönüller siyasetten önce milliyetlerine düşkündürler; devlet siyasetinde muhtî olmuşsa bile yine istiklal özlerler. Elverir ki gönlü Türk ve Müslüman olsun, her vatandaş nazarlarında birdir; yârla bir ağıyardan ayırdırlar. Bu gönüllere göre iyilik asıldır. Ve milletin birliğiyle er geç hâsıl olur, ümitvardırlar; ümidi sevdikleri için gazetelerde gördükleri iyi haberler yalan olsa bile çabuk sevinirler, meşum haberler sahih olsa bile birdenbire inanmazlar. En bariz bir farika olmak üzere vatanın fena günlerinde ağlar, güzel günlerinde gülerler! İşte Kuvâ-yı Milliye bu ruhlardan tereküp etmiş büyük bir ruhtur.

Kuvâ-yı Milliye'nin karşısında karışık bir fie var ki ismini tarih koyacak. Lakin bu fieye “muhalefet” demeyeceğiz. Çünkü bu unvan, vatan varken ve vatanında bir millet hâlinde bulunduğumuz günlerde bir kısım Türklerin İttihat ve Terakkiye karşı açtıkları siyasî cidalin unvanıydı. Bu unvan maziye aittir. Bu fiyi eşhasıyla tarif güçtür. Çünkü sadrazamından fırka kapıcısına kadar birbirinin aleyhindedirler. Birbirlerini yalnız gazete sayfalarında beyannamelerde tasvir ettiklerini anmak da nakis bir tarif olur. Son iki sene zarfında yazılarıyla, faaliyetleriyle kendi kendilerini yâr u ağıyârın hafızasına pek mükemmel olarak naksettiler. Lakin bir fırkanın en bariz harikası ruhudur, diyorduk. Bu fie de en ziyade ruhuyla barizdir: Dosta düşman, düşmana dosttur, Türkler ağlarken kahkahalarla bağırır, Türkler gülerken kızar, yegâne bir şeye inandığını söyler. Bu inandığı şey siyasettir! Yalnız bu siyaset Avrupa kitaplarıyla bildiğimiz siyaset değil, karışık, bulaşık, çapraşık bir nesnedir. Harp ve darp aleyhinde olduğunu söyler, Anadolu'ya harp açar, asmak, vurmak aleyhinde olduğunu söyler, parası olmayanları asar, parası olan harp muhtekirlerine yaldızlı beraetname verir. Adalet! Adalet! Adalet! Bağırır. Adalet dediği hasımlarını asmaktır; halbuki asacak vaziyette bulunur hasımlarını asamaz; iktidarsızlığını kendinde göreceğine hasımlarında görür; iktidarda iken adaleti yüzüne gözüne bulaştırır, iktidardan düşer, iktidarda iken ne idiyse; asmak, çalmak, çarpmak, her fezâhati mübah görmek, hasımlarının yaptığı her şeyi yapmak zanneder ki haktır. Fırkadır, intihabattan korkar; intihabat devresi açılınca iştirak edemeyeceğini baştan söyler; avuç kadar bir tâife olduğunun farkındadır; intihabatla iktidara geçemeyeceğini bilir, lakin iktidara teşnedir; iktidarı yegâne meşru yol olan intihabattan başka her ne vasita varsa o vasitayla ister. İçi kin, gayz, hırsı doludur. Bu hislerin hududunu tayin edemez.

(“Hürmüz ve Ehrimen”, *İleri*, no. 1116, 7 Mart 1337-27 Cemaziyelahir 1339.)

Kralın Sırrı

Bu anda sathî bir bakışla denilebilir ki: Dört aydan beri Yunanistan'da birbirini vely eden vakaların hakiki bir manası yok, hakikatte hükümran olan Venizelos siyasetidir, bakisi güzâf-ı bî-nihaye! Çünkü Kral Kostantin, tâli'ini İnönü'nde bir tecrübe etmekle Giritli hasmından daha az cenkcû ve hayalperest

olmadığını ispat etti; tecrübesinde tâli'siz çıkınca yine Giritli hasmı gibi temerrüd etmektedir, bugün Londra'daki murahhasları Giritli politikacının mirasını yine onun siyasetiyle müdafaa ediyor, hâsılı bir şey değişmedi!

İşte bundan sathî bir görüş daha olamaz.

Karilerimiz şu son dört aylık vakaların birbirini ne kadar tabîî bir insicamla takip ettiğine bakarsa bu insicamın neye müncer olacağını da dosdoğru kestirebilir. Hakikatte değişen Venizelos siyaseti ve değişmeyeceğini ispat eden de ezeli "Akdeniz muvazenesi" düsturudur. Venizelos siyaseti Yunanlıların maruf tabirleriyle "büyük rüya" idi. Rüyaı gürdüler, şafak söktü bile!

Bir maymunun elinden cihan siyasetini değiştirecek bir kaza çıktığına eblehler inanabilir. Maymunun elinden o kaza çıksaydı bu dört aylık vakalar aynen böyle cereyan edecekti. Uzun seferberlik üzüntüsü canına tak eden Yunanlılar ellerinde muhalif rey olduğu halde intihabat sandıklarına koşacaklar, Venizelos'u devirecektiler. Atina'daki tahta yine Kostantin oturacaktı. Ve bu hadiseler silsilesindeki mantığın yalnız Yunan hissesine isabet edenidir; "Akdeniz muvazenesi" denilen azîm meselenin mantığına gelince o da başka. Zaten asıl mesele de odur. Şimdiye kadar Venizelosluların neler dediklerini işittik, neler yaptıklarını gördük. Lakin Yunanistan'da bir de Venizelosluların taban tabana zıddı düşünen bir fırka var ki şimdi iktidardadır. Bu fırkanın Venizelos'a olan zıddiyeti yalnız dahilî siyaset noktainazarındandır demekten daha üstünkörü bir söz söylenemez. Bu iftirak bilhassa haricî siyaset telakkisinden doğmuş. Bundan daha yetmiş sene evvel Yunanlıları iç yüzleriyle tasvir eden dâhî heccav "Edmond About"nun şaheser namına bihakkın şayan "Muasır Yunanistan" unvanlı kitabında okuduğumuz "Hariç Rumları" ve "Dâhil Rumları" meselesi ne kadar derin bir zıddiyetmiş! Tam yetmiş sene sonra bir sıtma gibi nüksetti. Atina Meclisinde "Hariç Rumları" nı sırlıslam eden son nutuklar da bu zıddiyeti ispat etmiyor mu? Muhakkak ki çok sena edilen Yunan vahdeti bir efsanedir. O vahdet, değil bütün dünya Rumlarıyla, daha Giritli Rumlarla kabil olamamış. Daha geçenlerde bile daima talii kendilerine yardım eden Yunanlılar bir büyük Yunanistan kabil olmadığını görerek eski Yunanistan'dan başka bir de Venizelos Yunanistan'ı teşkil etmek hülyasını bayağı bir hakikat gibi öne sürmediler mi?

Yunanistan'da bir "büyük rüya" siyaseti vardı ki pişdârı Venizelos'tu ve iflas etti. Bir de tabîî siyaset var ki başında Kostantin ve taraftarları vardır. Bu böyledir de Kostantin niçin bugün Londra'da Venizelos siyasetini görüyor? Herkesi şaşırtan bu nokta bir gösterişten ibarettir. Kostantin ve taraftarları bir sene evvel alenen söyledikleri gibi bir taraftan Karadeniz'e, bir taraftan Marmara'ya uzanmış bir şerit, Anadolu'da gayr-i tabîî bir eyalet, Adalar Denizi'nin bütün sahillerindeki iskelelere sahip, alelacep bir haritayı müdafaa etmek için ticareti askerliğe tercih eden bir kavmi silah altında bekletmeyi mümkün görmüyorlar. İstedikleri Venizelos'un miras bıraktığı rüyadan sıyrılmak ve Krala sadık "Dahil Rumları" ile eskisi gibi kalmaktır.

Yalnız Kral ve taraftarlarının bir sene evvel aşikâre söyledikleri bu fikri bugün yine dobra dobra söylemeye dilleri varmıyor, çünkü bir sene evvel siyasî bir müddea olan bu fikir bugün ihanet görünür.

Anlamak için büyük bir idrake ihtiyaç mesmetmez ki bugün Kral Kostantin ve Londra'daki mütemerrid murahhasları içlerinden diyorlar ki: "Takdir, tedbirle değişmez. Trakya ve İzmir yükünden kurtulacağız. Bu mukadderdir. Lakin kaderin bu hükmüne biz pişva olursak hem Yunan tahtı bir daha sarsılır hem de biz hain addediliriz. Kaderin bu hükmünü devletlerin tazyikine bırakmak bu hükmi-kadere tamamiyle bir kader süsü verecek. Biz sureta mukavemet edelim ki vatan-perverlik imtiyazı Venizelos'un uhdesinde kalmasın. Ama işi bir müddet daha sürüncemede bırakmış olmakla Yunanlıların burnu biraz daha kanayacakmış, bütçemiz biraz daha sızacakmış! Ne yapalım? Bu kadar zamandır bir hülya peşinde Venizelos bu kadar kan döktürdü, bu kadar para saçtı. Biraz da bizimçün fedakârlık lazım." İşte bugün zahiren mütemerrid görünen Kralın sırrı.

(**, "Kralın Sırrı", *İleri*, no. 1119, 10 Mart 1337-30 Cemaziyelahir 1339.)

Sözün Türkçesi

Hoş bir fıkradır: Medrese çömezlerinden biri bir kitap yazar, sonuna "temmet" dedikten sonra koltuğuna sıkıştırır, dosdoğru hocasına götürür, der ki: "Efendi hazretleri inayet ediniz, bir gözden geçiriniz, yanlışları varsa o noktalara birer balmumu yapıştırınız ki tashih edeyim."

İhtiyar hoca kitabı gözden geçirmeye koyulur, bakar ki daha ilk sahifesi yanlış dolu; her yanlışta bir balmumu yapıştırır, lakin iş bitmez, ikinci sahife de öyle, üçüncü de, tâ sonuncuya kadar kitap yanlış dolu; balmumu yapıştırmaktan usanır, kitabı muşamba içine sarar, çömezi kitabını aramaya geldiği zaman verir. *[sansür: bir buçuk satır]*

Yunanistan hâlâ o muahedeyi harfi harfine tatbik ettirmek hevesindedir. Bu malihülya ile debeleniyor, haşır ve neşir oluyor, lakin bir türlü vaz geçmiyor, kendi kendine vaz geçemez de. Niçin vaz geçemez? Bu pek kolay anlaşılır bir hadisedir. Vaz geçemez, çünkü Yunanistan, her devlet gibi kanı pahasına, alın teriyle kurulmadı, haricin mürüvvetiyle kuruldu. Haricin hediyeleriyle büyüdü, haricin heva vü hevesinden mütena'im olarak bir imparatorluk mertebesine heveslendi. Şimdiye kadar Yunanlılar hülya ve malihülyadan zarar görmedi, kâr gördüler, bu defa niçin meyus oluyorlar? Bu gün yüzüncü senesi tes'îd edilen Yunanistan bu yüz senede bizimle dört defa harp etti. İlk harp dikkate bile değmez, çünkü biz Rus Çarlığıyla harp ettik, orada Yunanistan teşekkül etti. Balkan Harbinde Yunanlılar, Yunan ordusu Bulgar ve Sırp orduları arkasında zaferden zafere koştu!! Tâli' bir defa Yunanistan'ı karşımızda yalnız bulundurdu: Onda da harp etmeye muvaffak olamadık, çünkü Yunanlılar Alasonya'dan Dömeke'ye kadar bir kaçış kaçtılar ki arkalarından süvarimiz güç yetişti. Siyasilerin bile harp namını bir türlü veremediği son harbe gelince, bu hadise nev'inde yektadır. Tarih, tarih olalı hiçbir devlet, Yunanistan'ın bizimle Mütarekeden sonra harbe giriştiği ahval ve zurûf içinde, böyle bir tatlı harbe girmeye muvaffak olamamıştır; hem bu iddiamız götürü değil doğrudur, tarihte Yunanistan'ın bu son harpte mazhar olduğu tâlie tek bir misal yoktur. Mamafih Yunanistan bu emsalsiz tâlie rağmen kaçtı; nerede ise sulhu da istemek üzeredir. Nasıl isteyeceğini de şimdiden tahmin ediyoruz. Fransızların bir darbimeseli vardır: "Madrup ve memnun!" derler, işte Yunanistan o hâletiruhiyeyle sulh isteyecek. Mesela Edirne'de ve İzmir'deki gülünç fütuhatını bu defa

başka ibareler, başka idareler, başka işvelerle başka lehçede pazarlıklarla aynen tekrar edecek, Edirne'de ve İzmir'de hakimiyet-i Osmaniye (!)'nin tamamıyla (!) iadesiyle şöyle böyle bir Yunan idaresi isteyecek, buna mukabil Yunan hakimiyeti altında kalmış Müslümanların emlak ve arazilerinin (!) muhafazası taviz olarak bahşolunacak!! Yunanistan ikide birde bize tariz olarak Yunanistan'daki Türk emlâkinin meşruiyetinden bahseder, çünkü bu meşruiyeti tanıdığından kendisi de şüphelidir! Hâsılı Yunanistan dediğimiz gibi madrup ve memnun, yine hülyalarında daima kazanmış, hiçbir zaman kaybetmemiştir. Bittabi kaybedebileceğine bir türlü inanamaz; lakin öyle görülüyor ki bir devletin böyle tabiat hilafına teşekkülü yüz sene sürse bile yüzüncü sene mutlaka bir patlak verir. Yunanistan'ın bir asırlık tarihine, bir hakikat olduğu için, bir inanırsak tabiatın kanunlarına iki defa daha kuvvetle inanırız. Yunanistan'ın yalnız Sevr Muahdesiyle değil daha Balkan Harbiyle mazhar olduğu o genişleyiş, tabiatın hilafına, Şarkta sulhun müebbeden aleyhindedir. Bu vaziyeti ya benî beşer yahut da kaza ve kader muhakkak bir gün tashih edecek. Buna iki kere iki dört eder gibi imanımız vardır. Şarkta sulhun iadesini Sevr Muahdesinin tadiline vâbeste görenler de aldanıyor. Şarkta sulhu ancak Yunanistan'ın kendi kabına sığması iade edebilir; Sevr Muahdesini tadil buna kifayet edemez. Sırbistan'ın tabî limanı Selanik'tir, Bulgaristan'ın tabî limanları Dedeâğaç ve Kavala'dır, Türklerin tabî limanı İzmir'dir, bu şehirler tabî sahiplerine iade olunacağı gün Şarkta sulh, tam, hakiki, samimi manasıyla kurulur ve bir daha da yerinden bile oynamaz.

(**, "Sözün Türkçesi", *İleri*, no. 1157, 18 Nisan 1337-10 Şaban 1339.)

Son Plan

Geçen hafta Anadolu'nun tahliyesi teklif edildiği sıralarda birdenbire hâsıl olan vakitsiz nikbinliğin önüne geçer gibi olduk. O günlerde çıkan "Son Oyun" sernameli satırlarımızı, külfet olmasa, tekrar nakledeceğimiz geliyor. O günlerdeki tefekkürümüz ihtiyattan, teennîden değil doğrudan doğruya sulhun henüz kabil olamayacağını, bin bir şeyden teyakkun edişimizdendi. Bu aralık sulhun teessüs edemeyeceğini ne kadar kuvvetle hissediyorsak bu kışa doğru, hem de millî dileklerimizimize göre teessüs edeceğini o kadar ümit ediyoruz. Yunanistan bugün Anadolu'da tehevüründen kapandığı kafesi kıran bir deli vaziyetindedir, bu sonbaharda o kafesten bir ölü vaziyetinde çıkacak. Bir sene evvel bir avuç müdafaa kuvveti iken izhardan çekinmediğimiz ümitler belegan-mâ-belag çıktıktan başka bugün ortada yâr u ağıyârın teslim ettiği bir vaziyet hâsıl olduğu için şimdiden sonrayı, keramet sanmaksızın, temin edebiliriz.

Bizim ümidimiz her gün bir parça daha fazla tezahür eden medfd bir ümitdir. Yunanistan'ın ümidi bilakis gırtlığına kadar kaybettikten sonra kan ter içinde son zarını atarak kurtulmak isteyen bir kumarbazın ümidi şeklindedir. Hatta bu şekil Kral Kostantin'in devletlere son verdiği cevapnamede resmî bir şekil de aldı; Yunanlıların krallarından son neferlerine kadar topu birden bu son zarı atmak hâlet-i ruhiyesindedirler.

Kostantin'in cevabî notasında bir nükte var; demek istiyor ki bugün tahliye kararını kabul edecek vaziyette değil, lakin şayet o vaziyette bulunursa büyük devletlerin kararını hemen kabul edecek.

Yani Kostantin yarı askerî, yarı siyasî bir plan düşünmüş, tabanı gevşek ordularını bir defa daha Eskişehir önüne doludizgin koşturmaya teşebbüs edecek, Afyonkarahisar ile Eskişehir’i tutturabilirse -ki bunu kedi de hiç ummuyor- ne a’lâ! Muzafferiyetinin kusvasına vardı demektir, Sevr Muahedenamesini hatta fazlasıyla, Hüdavendigâr’la beraber isteyecek, lakin bu hattı tutturamazsa Avrupalı devletlerin bu kararını kabul edecek! Bu plana gülmeyecek bir mahlûk tasavvur edilemezse de herhalde bugün, bu saat tatbik sahasında bulunuyor.

Yunanlılık, kırmızı elleriyle siyah yüzünü bir parça nuranî gösterebilecek muvaffakiyetli bir vaziyet elde edebilse ani bir sihir ve kerametle muhayyel büyük bir Yunanistan’ın bir hakikat olacağına inanıyor. Bunun için de iki haftalık, üç haftalık, bir aylık olsun, zahiren kendilerini muzaffer gösterecek bir vaziyeti kati şifa zannediyor. Yunanistan’ın bu son aklına yalnız biz değil bütün Şark işlerine vâkıf ecnebiler de gülüyor. Lakin ne demeli? Tali’lerinin son kozunu oynayacaklar...

Muhnik gazlar, Şark cephesinden Ethem’in, Garp cephesinden Nemrut Mustafa’nın bütün ince planları, Yunanlıları bir seraba koşturuyor, lakin bu serap, o kırmızı zafer serabı, bu defa bir uçurumdur ki ancak oradan dönebilecek tali’li Yunan firarileri Kostantin’e, Gunaris’e, Dusmanis’e, Papulas’a, şimdiye kadar yüz bulamadıkları, yakası açılmamış nice küfürlerle sövecek. Mevla görelim neyler!

(**, “Son Plan”, *İleri*, no. 1229, 8 Temmuz 1337-24 Şevval 1339.)